

Előfizetési ár

„MAGYAR DOHÁNYUSÁG”-ra

Egész évre . . . 4 frt.
Fél évre . . . 2 frt.
Negyed évre . . . 1 frt.

Megrendelés a kiadóhivatalban
vagy utálványal minden
postahivatalnál eszközölhető.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest,
VI., Podmaniczky-utca 1. sz.

MAGYAR

DOHÁNYUSÁG.

Előfizetési ár

„MAGYAR DOHÁNYUSÁG”-ra

Egész évre . . . 4 frt.
Fél évre . . . 2 frt.
Negyed évre . . . 1 frt.

Megrendelés a kiadóhivatalban
vagy utálványal minden
postahivatalnál eszközölhető.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI. Podma-
niczky-utca 1. sz.

A dohánytermelést és dohánykereskedést felkaroló gazdasági szaklap.

Hirdetéseket felvessz a kiadóhivatal és az ország
minden hirdetés-gyűjtő ügynöksége.

Felélős szerkesztő és laptulajdonos: **Daróczy Vilmos.**
Társzerkesztő: **Iovag Kleberg Oswald.**

Hirdetések: Negyed oldal 5 frt.; kisebb hirdetések
minden petit sor 4 kr.

TARTALOM: A dohány fermentálása. Irta: **Daróczy Vilmos.** — A szárítás módjának befolyása a dohány erjedésére. Irta: **Fejér Viktor.** — Észrevételek Fejér Viktor ur cikkére. Irta: **D. V.** — Magtermelés. Irta: **D. V.** — A dohánytermelő és dohányos kertész közötti viszony szabályozása. Irta: **L.** — Új pénzügyi törvényeink fogycsozásairól. Irta: **Egy dohánytermelő.** — A bécsi kiállítás. — Trágyázási kísérletek. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

T Á R C Z A: Hogyan művelték a dohányt 100 évvel ezelőtt. Közli: **Hreblay Emil.**

Előfizetési felhívás.

Julius hó 1-ével új előfizetést nyitunk.

Tisztelettel kérjük azon t előfizetőinket, a kiknek előfizetésük jelen számmal, vagy már előbb lejárt, sziveskedjenek előfizetéseiket mielőbb megújítani.

Az előfizetés megkönnyebbitése végett jelen számhoz postautalványt is csatoltunk.

Lapunk előfizetési ára:

Egész évre . . . 4 frt.
Fél évre . . . 2 „
Negyed évre . . . 1 „

Az előfizetések lapunk kiadóhivatalához, Budapest. VI. Podmaniczky-utca 1. sz. intézendők.

Tisztelettel

A „Magyar Dohányuság”
kiadóhivatala.

A dohány fermentálása.

Az 1889-ik évben termelt dohányok sokkal jobban fermentálódtak, mint a megelőző évek termése.

Ezen körülményt annak lehet tulajdonítani, hogy a szárításra igen kedvező idő járt és a dohánynak nagy része rendszeren meg volt szárítva.

Előfordult azonban, még pedig a finomabb jobb minőségű dohányoknál, hogy a fermentáció alatt igen sok dohány tönkre ment és semmivé lett.

Ilyen dohányok tönkremenése nálunk igen nagy veszteség, a mennyiben ezen dohányok aránya, a durvább minőséghez képest, igen csekély; mert addig, míg a durva pipadohányból nagy mennyiséggel vagyunk ellátva, addig a jobb anyag, a szivartakaró igen kevés mennyiségben van képviselve.

A finom anyag tönkremenése következő okoknál fogva történik: vagy teljesen nem érett, vagy igen későn érett meg a midőn is a szárításra már nincs meg a

kellő száraz és meleg időjárás, vagy pedig, a mint már nálunk gyakran meg szokott történni, szeptember havában annyira megzöldül, megfrissül a dohány és megsaporodnak a dohánylevelek oly rohamos mennyiségben, hogy csak összeszorítva a pajtában tudjuk azokat elhelyezni, a hol az bizony már kiszáradni nem tud.

A sérelmet, a csiráját leendő betegségeknek már a pajtában kapta és a végmegromlás, a mitől már meg nem menthető, a raktárban a fermentáció alatt áll be.

De általában mondható, hogy a jobb kezelésnek a nyomai már lényegesen láthatók voltak és bátran lehet remélni, hogy a haladás évről-évre nagy mérvben fokozódni fog.

A késői dohány csak ritka esetben ér valamit. Megtörténhetik, hogy mennyiségre sokszor jó, de a minőség talán sohasem felel meg a célának.

Azért kell tehát minden erőnkkel oda törekedni, hogy megszerezzük mindazon kelleketeit, melyek a korai érlelésre megkívánatnak; ezek közzé első sorban kívánatlik tökéletes, jól kifejlett érett mag, továbbá erős palánta és korai ültetés.

A dohány megérésére nézve nagy szerepre van hivatva a jó és gyakori kapálás. A kapálás a gyomot pusztítja, mely világosságot és levegőt von el a dohánypalántától és igen sok növényi tápláló anyagot vesz igénybe, még pedig természetesen feloldott állapotban levő növényi tápláló anyagot, melyet tehát ugyszólván elrabolnak kulturnövényeinktől.

A kellő időben történt kapálás tönkreteszti a gyomokat, úgy, hogy azok a tápláló anyagok, a melyeket különben ezek vennének igénybe, a dohánynövény javára jutnak. A világosságnak a gyomok által történő elvonása igen hátrányos befolyást gyakorol a dohánynövény fejlődésére. Természetesen a gyomok irtása nem csupán az irtás évében érezteti hatását, hanem kedvező hatása a következő növényekre is kihat, a mennyiben a gyommag nem szaporodhatik annyira.

A porhanyítás megkönnyíti a talajban a levegő áramlását, s az oxygenium fokozott mértékben képes hatni a talaj alkotásaira és így a dohánynövénynek sokkal több tápláló anyag jut rendelkezésére, gyorsan működhet és ez legjobban befolyásolja az értséget is. De magára a növényre is igen fontos dolog, ha minél több oxygeniumot kap, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy annál élénkebben fejlődik, minél kevésbé van akadályozva a talajban a levegőcsere.

Megakadályozza a gyakori kapálás a talajban a kéreg képződését, mely némely talajoknál eszős és ezután bekövetkező napstűs mellett hamar beáll és mely a talajt elzárja a légköri levegő elől, a mi nem csupán az oxygeniumnak a talaj te-

vékenységére való befolyását csökkenti, de egyuttal azon légnemű tápláló anyagok (ammoniak, salétromsav) felvételét is, melyeket az eső és harmat juttatnak a talajba, és melyek épen az érleléshez oly nagy befolyással vannak, megakadályozza.

A kapálás nagy befolyást gyakorol a talaj viztartalmára, mert nedvesség nélkül egy növény sem fejlődhetik s a viznek nagy jelentősége a földben legalább is oly fontos, mint a trágyázásé, mert a viz feloldólag hat a trágya növénytápláló alkotásaira. Kiténik ebből, mily fontos az, hogy a dohánynövény tenyészte földszakaiban, tehát ezen hónapokban elegendő nedvességet bocsássunk rendelkezésére s ügyeljünk arra, hogy ezen hónapokban, a melyek gyakran szárazok, a föld minden csepp esőt, harmatot felfogjon s azt lehetőleg vissza is tartsa magában, amit csak úgy érhetünk el, ha a kapálásra különös gondot fordítunk.

A mi a nedvességi viszonyokat illeti, a kapálásból kettős hasznunk lesz: egyrészt az esőket jobban kihasználjuk, másrészt pedig a talajban lévő nedvességet sokkal jobban megőrizzük; könnyen érthető do og, hogy a kapálásnak, vagy általában a kapálásból származó, a talaj felporhanyításnak ez a hatása, a különféle talaj nemekben nem egyformán érvényesül.

Az agyagtalaj, a mely tudvalevőleg könnyen összetömődik, hálásabb lesz a kapálás iránt, mint a homok, vagy egyáltalán bármily lazább talaj, mert az utóbbiaknál a kapálás által előidézett állapot már kisebb nagobbt mértékben a természetől meg van adva.

E tekintetben tehát a helyi viszonyokhoz kell alkalmazkodni.

De mindenesetre még az utóbbi talajokat sem kivéve, határozottan állíthatom, hogy a dohánytermelés a leghálásabb növény a kapálás iránt, azért tehát a hány-szor csak legkevesebb szükségét látjuk annak, azt elmulasztani nem szabad.

Azon hatása, mely a dohányainkat rendszer idejére felsegíti az érése, magába olyan fontos, hogy ha semmi más haszna nem volna csak ez, és esetben is igen kifizeti magát a gyakori és jó kapálás.

Hogy visszatérjek a kiinduló pontomra, a fermentáláshoz, határozottan állíthatom, hogy akkor, a midőn a fermentálás a raktárakban nem sikerül, a kezelőt azért kárhóztatni nem lehet soha, mert a sikeres fermentáció csakis a helyesen kezelt dohánytól van függővé téve.

Az érett, jól kezelt, rendszeren szárított dohány, mindig szépen és jól fog fermentálódni, szép színűvé és kellemes tapintatúvá lesz; de a kényszerűen érett, késői, tökéletesen be nem száradt, és meg nem ért nyirkos dohányok nagy részben tönkre fognak menni, bárminő óvatos fermentálás mellett is.

Mindezeket azért hoztam fel, hogy termelőink is tudják, hogy az éretlen és be nem szárított dohányok minő kevés értékkel bírnak, és hogy megtudják azt is, hogy ellenben az érett és jól kezelt dohányok, igen alkalmasak és értékesek, és ilyenek mellett, ha a kellő árt azokért megadni vonakodnék valamelyik beváltó tiszt, azaz degedálni akarná valamelyik osztályát, itt az öntudatos gazda bátran léphet fel, és biztosítom róla, hogy jogos követelése orvosolva lesz.

Daróczi Vilmos.

A szárítás módjának befolyása a dohány erjedésére.*)

A zöld dohánynak szárítása alatt végbenő erjedés mérve lényeges a dohány értékére, mert a dohány tömegben tartatván vagy egyébként nedves melegséghez jutván, mint nyers szerves anyag a további átalakulást el nem kerülheti, s így a dohány minősége tényleg csak a tömegben végbement forrás után mondható állandónak: ennél fogva a raktárakban tömegbe asztagolt dohány erjedésének lefolyása és sikere is attól függ, hogy mily állapotban került az a tömegbe.

Minél nyersebb, vagyis fermentálatlanabb a szárítás alól kikerült anyag, annál nagyobb feladat vár a raktári munkára; mert azon szerves anyagok, amelyek különben már a szárító-állványokon átalakulhattak volna, még csak a tömegekben kerülnek vegybomlás alá; hogy pedig az elzárt helyen bomló szerves anyagok több ammont és kevesebb salétromot alakítanak s így károsak, ismeretes a vegytanból, (Kosztány), tapasztalásból pedig az, hogy az ily nyersebb anyagok fermentálása sokkal hevesebb, tartósabb és veszélyesebb, az anyag értéke, szívóssága csökken; valamint el nem vitatható az se, hogy ilyenkor az apadási százalék is nagyobb.

Az éretlen anyag tömegforrása leghevesebb, amiért is ezáltal az chromlás veszélye nagy. E dohányok szívósak, mert szövetük leg-sűrűbb, finomak, hajlékonyak, hygroskoposok; de legfeljebb töréskor vagy szabadban a zsinóron fermentálhatók. (A termelő különben már a tőkén a dohány meredezésének foka szerint itéli meg a levél érését.) Éretlen kacs jó tartós meleg napon jó szint kap, s ha a legzöldebb kacsot elégetéssel semmisítjük meg, mielőtt elég, a legszebb színűre változik át; a

*) A „Mezőgazdasági Szemle“ után.

jó színű kacs egész finom és használhatónak tapasztaltatott.

Tulértelt anyag ép oly veszélyes; ha különben nyers, ez anyag éppen az erős incrustálódás miatt törekeny és kevésbé hygroskopos, daczára, hogy az ásványi anyagok feszerőt föltélezznek.

Legjobb a tömegforrásra a megért dohány, föltéve, hogy az szívós. Minél kevésbé bir a dohány feszerővel, milyenek a gyöngye homoki dohányok, az aljdohányok, ez eső híján szárazságban többi kényezérett dohányok, a tulérték vagy szívégétt: annál ragyobb az elrothadás veszélye, ha ezek nyersen, fermentálatlanul rakatnak a tömegbe.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy akkor is nagyobb a veszély és a risico, ha az anyag még külső nedvességhez is jutott.

Szükséges tehát, hogy a dohány jól fermentálódva, szárazon kerüljön a beváltáshoz.

A dohány szárítása, ami közben a színét nyeri, háromféle:

1. Egészen a kocsány száradásáig a napon (kistenyészőknel látható leginkább a kerti dohányok termelésénél).

2. A levél félszinesedéseig a napon (leg-több nagytermelőnél divó eljárás).

3. Teljesen az árnyékban.

Az ily módon szárított levelek zöld színe előbb átsargul, aztán mindinkább sötétebb barna-piros színt nyer.

A fermentatio előhaladásának foka a dohány színe után ítelhető meg.

Az árnykos helyre magába elhelyezett, különben érett zöld levél zöld marad.*)

A sűrűn fűzött vagy elhelyezett dohányok pedig a színt elnyerik; míg a tőkén tulért vagy a leszórt kacslevelek, az eső és nap behatására, a legszebb színt nyerik.

Ebből látható, hogy a szinnyerés a meleg és nedvesség behatása következtében jön létre.

Látható tehát, hogy érett dohány is zölden maradhat, ami által az tömegforrásra szintén értéktelenné lesz.

A kizárólag csak a napon szárított anyag magától érthetőleg mindenkor legnagyobb fokú fermentatiót megy át; a beváltáshoz kerülő ily anyag legszárazabb, teljes kiképzetéséhez kevesebb atalakításra van szüksége, a risico és apadási százalék legcsekélyebb, felszerése forrás után érvényre jut, minthogy a napon jól kiszikkadt s a legjobb védelmet nyújtó házpadon

*) Teljesen igaz a van; de ha ilyen érett zöld dohányt fűzés előtt rendszeren fulesztünk, kissé meg fog ez sargulni.

Szerkesztő.

eltartott anyag a tömegben állandó nyirkosság-hoz jut, mely nélkül a nedvességül különben független szívósság érvényre nem jut; az ily anyag kedvező körülmények között (a zsinóron) alakult át és veszte el nyerseségét, amiért is szívóssága a máglyában már kevésbé forog veszélyben.

Hibája, hogy a nap heve a levelek egyes részeit átégeti, fakószínűvé teszi, színe egyenlőtlen s forrás után is az marad; továbbá az ki van téve a megázás veszélyének, különösen a mezei dohányt, melynek száradása hazumozsabb időt kíván, törekenyebb, esetleg jó színképzésre alkalmatlanná teszi és különösen, ha eső után jó napos időt nem kap vagy zárt helyre kerül, megrothad.

A pajtában szárított anyag legkevésbé fermentálódik és legzöldebb marad, mert a hőmérsék ki egyenlőtlenebb, a nap sugarak nem érik közvetlenül a dohányt. A száradás végett ritkán elhelyezett és fűzött zsinórokon a levél zöld marad, a fermentatio végett összetolt zsinórok ily zárt helyen sokáig együtt nem maradhathatnak; nemcsak a kocsány, de még a levéllapok is megtülnenek, mielőtt elegendő színt nyernének; a sok bajjal járó, veszélyes szárítási mód rendszeren a legtökéletlenebbül fermentált leveleket adja, miért is legnyersebb, az asztagokban lefolyó erjedése leghevesebb, az apadási százalék legmagasabb, felszerése a tömegforrás után kétséges, mert nagy nyersesége mellett igen jó szívósságnak látszik; de annak legnagyobb részét éppen a forrás alatt az asztagban elveszti a kedvezőtlenebb helyen, mint a napon száradott.

Előnye: hogy amennyire fermentált, egyenlites, leghatározottabb színű, zsiros anyagokban legzadagabb árbeváltásnál.

A legtöbb nagytermelő dohányja félszinesedéseig napon szárad, a kocsányszáradás végén pedig a pajtába szárító aggasztásba kerül; e pajták éppen azért, mert a dohány részben a napon szárad, szárításra berendezve nincsenek, igen zárt helyek és bennük igen lassan is szárad a dohány, úgy, hogy a fagyokat kell bevárni, hogy teljesen kiszaradjon, a miért is a pajtába hordott dohány szárító aggasztásban marad és a záraggatás elmarad. Rosz időben és késői dohánynál a rothadás itt biztosan beáll, ha pedig a hely szorul, a nyers dohány összetömetik; ilyenkor szívégett, rothadt; esőben, hosszas nedvesség mellett teljes romlás áll elő. E móddal sem az egészen a napon száradott, sem a teljesen az árnyékban végbenő szárítás hátrányai el nem kerülhetők.

TÁRCZA.

Hogyan művelték a dohányt 100 évvel ezelőtt?

A földművelés a legrégibb idők óta egy a szegény, mint a gazdag osztály tisztességes foglalkozása. Kezdetben a földművelés oly primitív volt, hogy a földet közönséges kámpóhoz hasonló hegyes fa, vagy köszékkel hasogatták tel, melyet egy ember vagy öszvér húzott, ezen eszközökből fejlődött az eke. Az ily módon felhasogatott földbe vetették el a magot. De a gyakorlattal szorosan összefüggő tapasztalás hovatovább tökéletesítette a szerzőmokat, eszközök s immár ma ott vagyunk, hogy a sokat túró anyaföldet méternyi mélységre is képesek vagyunk felszántani — a gőzeke segítségével.

Hazánkban a dohányművelés szintén sok előnyös változáson ment át. Mindössze rövid négysszáz esztendője annak, hogy a vén Európa megízeltte a dohányt. Kezdetben kigvót, békát kiáltottak a dohányra s tüzzel-vasal sütötték, égették azt, a kinek házában csak egy levélkét is találtak.

Lassan azonban csak megismerkedtek a dohány élvezetével, megbarátkoztak vele s be-

lították, hogy annak élvezése, csak addig lehet káros hatású, míg a test fejlődik és míg tartósabb élvezete nem szoktatja meg a dohányzókat idegeit annak ingerlő hatásához. És midőn azt belátni, önmagukon tapasztalni megtanulták, kezdett a dohány keresletnek örövendeni.

A kereslet csakhamar nagyobb lendületet vett s ime, rövid idő múlva már a behozott külföldi quantum sem volt képes fődözni a kívánalmakat. Nem volt képes azért, mert a dohány élvezéséhez hozzá fonnyadott paraszt és munkás néposztályok, annak árat nem adhatták meg, pedig érezték annak hiányát és tudták erősítő hatását. Hogy tehát a mutatózó hiányokat pótolják, illetőleg fődözzék, annak műveléséhez fogtak. S ma, midőn a dohány- és szivargyártásnak manipulatóját az állam bírja mint monopoliumot, termelik hazánkban igen sok helyt kisebb nagyobb eredményvel.

Nem hasztalan és érdeketlen, ha a mai viszonyok és művelési módokatok ismerve, megismertetem a t. olvasóközönséget a dohány 100 év előtti művelési módjával.

Tudjuk, hogy napjainkban majdnem mindent jobban szeretünk, a mi a régiségnek csak egy-két foltját is magán viseli, mint ko-

pott köpeny, s talán szántás közben talált pénzes urna stb., melynek tartalmát — legyen az rézpénzdarab — drága aranyadjék el, sőt hogy jobban tudhassa az aranyműves értékesíteni ujonat új aranyát, azt antik alakba önti és mint régiséget adja el.

És van a dologban valami a régiek talán kevesebb gyakorlattal, de ép ennek híján több alaposággal dolgoztak és mi már csak a megvetett alapon építjük tovább a kultura magasztos templomat.

De ime lássuk azt a kis könyvecskét, melynek tartalmával, irás modorával és tanulságos voltával megakarom ismertetni a t. olvasóinkat.

A névtelen szerző „Budán 1790-dik Esztendőben: a Pesti Fő Oskolák betűivel“ adta ki könyvét, melyet elüatott a következő címmel: „Dohány-Termesztésről való rövid oktatás, mely a nemes Magyar-Haza, — és Galitzia-beli Dohány-Termesztők kedvéért kibocsátott“. Az ódon könyvecske, mely 63 oldalból áll, négy „tízkele“=re oszlik, melyek közül mi jelen alkalommal a második cikkeklyvel fogunk foglalkozni.

Az talán fölösleges megemlítenem is, hogy a szöveg, régi irás mód szerint van nyomva, de miután egyrészt érdekes, tehát ér-

Ezen szárítási módok mellett tehát a czel el nem érik. Hogy a szükséges módot megtaláljuk, ismernünk kell a szárítás alatt lefolyó jelenségeket.

Egészen száraz, szeles időben a forró napra kitett dohány gyorsan átszikkad; mielőtt a kellő fermentáción a dohány átmenne, a szín sápadt, a levél szélei átégnek, mert a nedvesség hamarabb elillan, mint kellett volna. Ezen csak a harmatos idő segít, mely a fenakatt felbomlást újra megindítja.

Nedves időben ellenkezőleg tulsok ideje tart a nedvesség, heves erjedés áll be; ennek hátrányait csak kistenyésztő képes megakadályozni, ily dohány csak napon jól helyre. Pajtaban nyáron kevésbé, de ősszel teljes romlásnak néz elébe, ha ily helyre vitetik az adott dohány, mielőtt a napon jól kiszikkadt volna.

Hideg idő, de tőkép az esős idő leginkább akadályozza ugy a szárítást, mint a fermentációt. A már hűvösebb időben vagy az árnyékos, hűvös helyen — mint péld. pajtaban, — hol a fermentáció anélkül is lassu, sokkal kártékonyabb a nedves idő, s ha a zsinórok szorosan állanak, a megpállás el nem kerülhető. Azért már az őszi időben, t. i. szeptember második felében, zöld dohánynak zart helyen való szárításáról szó sem lehet. Zápork, tartós, hevesebb esők a merevebb (zöld) dohányra kilugozólag hatnak.

A múlt 1887—1889. évek őszén a Szamosháton szeptember második felében beállott a hosszas ezős, ekkor még igen sok dohány le sem volt törve, az akkor még tövön volt s azután szedett dohányok mind megaztak, s a tolytonos eső miatt félig nyers-zölden hevesztettek a pajtába és többé napot nem láttak; ennek igen szomorú következménye lett, különösen ott, hol kevés volt a hely s ahol zartabb volt a pajta. A levelek nedvdúsabb részei, a bordák, megpörköltöttek, közbe-közbe a levél pedig a bordák között zöld maradt, az egész levél a legcsunyább tarka kigyószint jatszotta. (Ezeknek jó lett volna egy kis aszaló nap!) E dohányok ki lévén lugozva, a nicotin is valoszinűleg csökkent: igen kétséges tehát, hogy a tömegben szint nyerhetnek és fészerejük, esetleg hajlékonyságuk s az erjedés iránti hajlamuk kellő mértékű marad-e? Az ily dohányok, bátran kihányás osztályába sorozhatók, mert rosszszak s a romlás oka a rossz pajta és kevés hely volt. Ha ily dohányok átvételénél csak a méltányosság volna irányadó, mi értelme sem lenne az átjárókollt ellátott pajtaépítés törvényszerű kötelezettségének, pedig a termelőknél egynémelyike zuglódot az átvétel ellen.

A fekete-foltos dohányok már a szinesedtetkénél fordulnak elő és azott dohányok surlódásából származnak.

A levélhegyen mutatkozó zöldelő szín és nedvesség onnan is magyarázható, hogy a levelek igen ritkán lévén tűzve, idő előtt kiszikkadnak, nem fermentálnak s a levélhegy mint legszárazabb rész, a simitánsnál locsoltatik és megnyorotatik; van azonban arra is eset, hogy a legnedvesebb lesz, ha nedves idő jár és behatolhat a pajtába, mert annak is legjobban a levél hegye van kitéve.

A szines dohányt a nedvesség kevésbé rontja, fészereje csökken, merevebb lesz és sötét színt ölr, de csak igen hosszas esős időben és rossz pajtában kap égést, amikor a surlódó mellékerek is foszladozni kezdenek, vagy a kocsanó rothad meg, ha a hosszas eső előtt még kiszaravva nem volt. A szabadban és jó napon eléggé helyrejön, hamar leszikkad a nedv, de pajtába harmat után is annak felszáradása után tehető. Esős időben a dohány sűrűn nem állhat, még a száraz dohány is kap szivégést, különösen minél gyöngébb alkotásu.

A szivégést dohány akkor értéketlen főképp: ha az égés nem csupan a levéltet felső részére terjed, hanem átégést az egész, ekkor igen török; megjegyzendő, hogy a jó dohány is török, ha jó szárazan tartott; nincs oly dohány, mely egykor-máskor teljesen ki nem szikkadna. Harmaton minden dohány megvonnul és délfelé csörgő száraz a levél széle s hegye mindenesetre; nedvességre pedig inkább szétmáll, mint fészerező jut. Az új dohányok legkönnyebben kapnak szivégést, s akkor a tön egfórrast ki nem állják, holott e dohányok az erős, durva, rossz égő s ily dohányok szelidítésére birnak rendeltetéssel. Az anyadohányok közül csak az igen gyöngö, sarga, szivégést dohány kétséges; általában csak az ily aljdohány érdemel kihányást.

A gyöngö homoki dohányokban nedvességük miatt könnyen esk hány, mert kevés asványi tartalommal és gyantával birnak s a nedvességet felhasználni nem tudják úgy, mint a zsiros dohányok, miért is szivóság helyett szétmállnak, mert — mint száraz természetű parázsdohányok — sok nedvességet be tudnak ugyan szívni (újvári doh. tiszt állítja, hogy a palánki kerti dohánynak heves meleg és nedves időben való mérlegelésénél mintegy 20% különbséget tapasztalt), de mégsem elég hygroscopusok, mert csekély nedvesség iránt (nem úgy, mint a salétromos dohányok) érdektelenek; ezt bizonyítja azon, mindenki által tapasztalható körülmény is, hogy az aljdohányok rendszerint esős, csörgő szárazak, nedvesebb időben pedig igen nedvesek. A homoki dohányok a simitánsnál legtöbb vizet szívnak magukba és a tömegforrásnál tapasztalás szerint a le, nagy b vesztéséget mutatják, holott, jól fermentálva s elég szárazon kerülve a beváltáshoz, ennek ellenkezőleg kellene lennie.

A köd erőssége szerint növekvő fekete pettyeket okoz, s mivel leginkább már a pajta zart dohányok idejében mutatkozik, legkártékonyabb, és kísézője a romlás és ragacsosság. Ezen csakis a jól zárható, falazott pajtába segít, valamint minden, a száradt dohányra kártékony külbetetés ellen is, u. m. tartós esők, erős szelek ellen.

Érett dohány a leggyorsabban, az éretlen a legnehezebben szinesedik. Érészen azonban a különböző fajok is eltéréseket mutatnak: a muskotály és több tengerentuli fajok (péld. a Withe Burley, pennsylvaniai) jó időben igen gyorsan szinesednek, száradnak és jó hygroscopusságot mutatnak. A homoki és kerti dohány gyorsabban szinesedik; a kötöttebb, a mezei később; a televényes talajon termett dohányok jól száradnak és szinesednek. A szivós anyag legnagyobb, a homok s az aljdohány legkisebb fermentációt bir el és igényel. Az egyes tőkéken az alj leggyorsabban, a hegy legnehezebben szinesedik. A korai dohány jobban érik, szebben és gyorsabban szinesedik, mint a késői.

A nap heve ugy a száradást, mint a fermentációt elősegíti s ez rendszerint a legtermészetesebb és legjobb mód a száradásra és fermentációra.

A szelek a szikkadást előmozdítják, de megakasztják a fermentációt.

A fűzés, ha egész ritka: a száradásra, ha sűrű: a fermentációra kedvező. Szivós anyag sűrűbb, a gyöngébb ritkább fűzést tűr el. A kocsanó csak napon tűri el azt, hogy szorosan legyen egymás mellett addig, míg a levél megszinesedik. A napon szárított anyag gyorsan száradván, csak sűrűn fűzhető, a zart helyen tartott pedig csak ritkán; s itt csak a zsinórok helyzetváltoztatása mellett kell a fermentációt elősegíteni.

A ritkán fűzött zsinórok a pajtában fermentációt végett szükségeserűleg egymáshoz szorítottatnak, s mivel szomorú tapasztalatok szerint a megpörköltetés hamar bekövetkezik, mar a zödes-sarga szín bekövetkezőkor szét kell tolni; mivel pedig a levelek ritkán állanak, a fermentáció megáll és csak a száradás folyik; a további szinképzés végett még többször össze kellene rakni, de ez kivihetetlen és kissé rossz időben nem is lehet összezúfolni, a kocsanó nyersesége miatt. Néhol munkakímélés végett

demes, pár fejezetet eredetileg közölni, másrészt hű képét látva az eredeti szedésnek, örömmel tel el keblünk ugy a technikai mint a szemleli munkatér körében kivivott és még mindig haladó fejlődés, tökéletesedés fölött.

Pár sort után írva közleni érdekesnek tartom, míg a szöveg többi részét a mai ortografiával fogjuk közölni.

Második Trzikkely a Dohány magna k elvetéséről mind a ideig, még annak Palántái el-nem ültetettek.

§. 1.

Az időt, melyben a Dohány magot kellessék a földbe vetni, általában minden Tartományokra, és vidékekre való nézve nem lehet olyan könnyen el-intézni, arra való nézve mind egy-egy Tartomány Vidékének helyezettését tekintetbe kell venni, hogy ha itt vagy amott (felényire szólván több hátra hagyott esztendőknél) a kikelet vége féltébb, vagy kevesebb Dereak és fagyok szoktak tapasztaltatni.

Az olyan Tartományokban, és Vidékben, melyek felet az Égnek Részé (Klima) mértékletes, a Dohány magot már Bóit más Havának (Martius) elején el lehet a földbe vetni; ellenben a hideg Tartományokban szükséges, hogy az el-vetés 4 vagy 6 héttel későbbben vitetődjék vége.

Igaz ugyan, hogy a hideg Országokban — is a meleg ágyak által korán lehessen a Dohány Palántákhoz jutni; de mivel ezek a késő fagyok miatt a mezőre bátran által nem ültetethetnek, így tehát tovább maradván a meleg ágyban annyira fel-nőnek, hogy az ültetésre általában alkalmatlanokká valnak.

Mind az által az, a kinek tájos kertje, és elegendő meleg ágyai vagynak, helyessen tselekszi, hogy ha (legyen bár a Tartomány Vidékének akár minémi tulajdonsága) négy különböző időben, ugy mint: Bóit-mas Havának (Martius) elején, és közepén; nem különben Szt. György Havának (Aprilis) elején és közepén azokat Dohány maggal bevetti.

Az e képpen el-ntézett majoroskodásból a Dohány Termesztőre e következő hasznok hárulnak:

a.) A kertbéli Palánták, hogy ha a kikelet szeléd (szelid) és allandós voltával kedveskedik, korán elpalántaltathatnak.

b.) A heves (hűvös) éjszakák és elegendő harmatosk miat nem kétséges, hogy a mezőre ültetett Palánták öntöztessenek.

c.) Előbb jutnak telényi növényekre, hogy sem az égető nyári meleg árthatson nekik, mivel, hogy már elegendő erősséget kaptanak és tulajdon Levelekkel száraik körül a földet be-borítván azt árnyékban tartják.

d.) A korább (korábban) által-ültetett Palántáknak Levelei előbb is megérnek, következendő képen a be-takarítás idején nem kenteleztetik, a Dohány Termesztő annyi föld, és nem haszonra való leveleket el-hagyni, melyek hogy ha a jól megérett Levelekkel egybe élyétytetnének, azokat is meg-vesztetnének, vagy leg-alább nem olly betessék tennék, mint akkor lennének, ha ezek nélkül be-takarítottatnak.

e.) Sokkal könnyebb, (a mint tovább meg fog mutattatni) hogy ha a Leveles Dohány addig, még az idő kedvez, a Zsinórokon megszarítatik és tsomókba szállítatik, mint sem hogy azzal a majoroskodó Gazda nedves időben egész ősz és Tél által leg-nagyobb ártalommal ide s tova hurtzolkodjék; és végtére

f.) Akkor leg-inkább hasznos a Dohány magnak különféle időben való földbe vetése, a midőn valamelyé ártalmas időnek esete által az elsőben vagy másodsor elültetett Palánták ki-veszven, azoknak ki-veszését ismit uj Palánták által-ültetésével helyre lehet hozni.

A második §. a melegágyak készítés módjával foglalkozik, miután pedig körülményesen írja le annak módját, közöljük ezt is, de már nem az eredeti szöveggel. Ime lássuk.

nem is füllesztik a zsinórokat, hanem télsűrűn fűzik s a jó sorsra bizzák az egész anyagot.

Ezeknél fogva igen gyakran lehet télis zsinésedett, csak sárga vagy a dohány természetes színetől még tavol álló szűz dohányokkal a beváltásnál találkozni. A dohány szárítása tehát a zárt pajtában kellőképp nem hajtható végre; a fermentáció azért nem tökéletes, mert a zárt helyen, különösen atjárak nélküli pajtában, mindig légselő kérdés az anyag épességben tartása, minthogy, különösen rossz időben, a romlás teljes veszélye forog lenni. E szárítási mód sok bajjal jár, gyakran nem sikerül s ekkor nem haszonnal, hanem a napon szárítással szemben is karral jár; azért veszítette el ezen egyszerű mód népszerűségét.

A félig napon száradt anyagok pajtába vitele is ugyanilyen veszélyekkel jár; a száradás és szinképzés oly hosszadalmas, hogy mire a tagyok beállta után záraggatásba volna helyezhető, akkorára már simítani kell kezdeni.

Igy marad el a pajtában zárt helyen száradott dohányok záraggatása is, s az anyag kétszeresen nörsebb, mint lennie kellene, mert a záraggatás előtti száradás is alig érhető el; megszűnik tehát ezeknél a száradt dohányok szabad helyen való további üdvös eriedése, mely nélkül pedig a tömegtorras, az apadás és romlás miatt, veszélyes és sem a dohány égesét elősegítő sikeres keresztülvitele, sem pedig a zsiros anyagok, a teszerő és szivósság megtartása nem remélhető.

Csakis a napon, rendes, jó időben beszárítva s a meleg, de külbekhatásoktól zárt padon eltarított kistermelők kertjébe közzeli meg a célt; de ennek is vannak hibái.

Minthogy ugy az általános minden szárítási módnál előforduló jelenségeket, valamint ezen módokat egyenként és behatóan ismertetem, a következtetést belőle a következőkben vonhatom le:

A fermentáció és száradás ellentétes fizikai behatásokat követelven, azon tényező keresendő, mely ezeket egyidejűleg előmozdítani képes: tehát szükséges a nap melege.

Mivel a nap pörkölet okoz, szükséges oly fedett hely, mely a nap melegét nem zárja ki, de mérsékli; tehát árnyékos hely.*

Az eső miatt szintén fedett hely szükségesnek.

A zöld dohányok zárt helyen való szárítását elítelve, szabad légáramot biztosító, fedett helyeket, nyári szárítókat tartok szükségesnek.

*) Bizonyára ez lenne a leghelyesebb dolog, de ki teheti ezt? hogy annyira szabad felelt helyiséget állítson elő, ezt csak a kistermelő teheti. Szerk.

§. 2.

A meleg ágyak, melyekbe a dohány mag elvetendő, szükséges, hogy a kertben valamely épületnek hata mögött vagy pedig valamely halmocskára alá dél felé helyeztessenek; melyeket is kétléleképen lehet elkészíteni; és ugyan először:

A melegágyakat köröskörül deszkákkal kell bekeríteni azért, hogy annak idejében, ha a szükség úgy hozza magával, azokat üvegablakkal vagy olajba mártott papírossal, avagy pedig deszkákkal, gyékénnyel vagy zsúp szalmából csinált fedelkekkel be lehessen takarni. Másodsor:

A meleg ágyat minden deszkakertelés (kerítés) nélkül szabadon lehet hagyni és csak akkor, minek utána már a dohány mag elvetettét, azt ágas bogas vékony ágacsokkal kell befedni, hogy a baromti az ő szokott vakarcsalásával az oda vetett magnak ne árthasson.

Többnyire ez, vagy ama más egyéb melegágyak többi elkészítése egymásközt megegyez; mely e következőkben áll.

a.) Azon a helyen, melyre a melegágy helyeztetik, szükség, hogy a föld 5 ember lábnyomnyi mélységre ásattassék ki és onnét elhordattassék.

gesnek, melyben az anyag veszély nélkül erjeszhető és kiszáradhat.

Szükségesnek tartom árnyékban szárítani a dohányt, de kellő erjesztés mellett erre jól ért, jól zsinésedő, tehát korai törésű (augusztusi) dohányt tartok szükségesnek.

Nyári szárítókká csakis a deszkapajták alkíthatók át, vagy a körülményekhez képest oly fészkek alkothatók, melyek oldalak nélkülek s csak alkalomadtán szelek ellen esetleg gyékénnyel védelmezhetők. Teteje gyékénnyel is lehet, mely mérsékelt napon, esetleg hollandus módra félregöngyölíthető.

A mostani pajták, a zárt helyiségek és különösen a falpajták csakis élteltásra czélszerűek s erre föltétlenül szükségesek is, hogy a száraz dohány abban záraggatásba helyezve, külbekhatásoktól védve, csendesen erjedhessen.

Ha a termelő talaja jól égő és szivós anyagot terem, amit meg kell figyelni, akkor annál inkább érdemes ily helyiség alkotásáról gondoskodni, a rossz anyag előbb-utóbb ugyanis kizáratik a termelésből, mert siralmas nézni: mily sok salakja van a meg nem választott, mezei földön termelt anyagoknak. A Szamoshat mezei termése is elcsik, ha a mély vagy vadrétföldek, vagy a vizalások helyek ki nem kerültek; mert a múlt évben erdőirtáson, szamos-iszapolt helyen termett, bentzsartott anyag egésze híján még cigaretté-angy sem lehetett, csak „fönn”: holott ez volna a legjobb talaj s akkor a többin annál kevesebb lenne mit keresni! A talaj pedig salétromot, meszet és káliumot tartalmaz, a homok sziliciummal vegyült; ily helynek dohánytermelés szempontjából szép jövője lehetne.

A jól választott talajon termelt anyag szárítása a meleg légáramot biztosító szabad szárítóban kifizeti magát: mert a dohány itt jól kiszáradhat, fermentációja biztos, a megpálasatol nem kell félni; azután záraggatásba helyezhető az atjáraknál ajtóval ellátott falpajtában, s mint kedvelt aru kell, hogy a beváltáshoz érkezen.

A paita tere végre a záraggatással kihasználtság s a szükséges atjárak helyét pótolandja.

Fejér Viktor.

Eszrevételek Fejér Viktor ur cikkére.

A „Mezőgazdasági Szemle”-ben közölt, Fejér Viktor ur által írt fenti cikk jeles szakértelemről, megfigyelésről és gazdag tapasztalatról ad tanúságot; annak tanulságos voltát

b.) Ezen gödörnek mind hosszúsága, mind pedig szélessége oly vagányságot foglaljon magában, a mineműt kíván a melegágy, mely oda építendő és ez a mérték közönségesen annak a földnek nagyságához alkalmaztassék, melyet az ember palántákkal beültetni szándékozik. Egy hód (hold) földbe, melyet ha az alább előadandó mód szerint a májorokodó gazda palántákkal beültetni akar, legalább husz ezer gyökér palánta szükséges; mely számnak meggyerésére kívantatik, hogy a melegágyak hossza három öl, szélessége pedig négy ember lábnyomnyi, vagy pedig mint hosszát mind szélér altalában vevén két négy szeges (négyzet) öl legyen.

c.) Igen hasznos, hogy ha a már kiásott földnek üres helye jól megérett föld, vagy ennek togyatkozásában juh és tehen ganéjjal betöltesse, erősen letaposatják és annak utána ganéj (ganéj) vagy más egyéb lágy és posvadt vízzel erősen megöntöztetik; lehet ide azon felül jól kiszáradt és apróra törött cserja héjat is bőven egyenlíteni (keverni).

d.) Erre a ganéjra hordassék egy labnyi magasságra jó zsiros föld; de előbb szükséges, hogy külbekbőle gazból és kövekből van szita által megtisztatassék és jó formán égett dohány csutaknak (leginkább fő ér a levélből, de a növény szára is lehet) hamujával megkevertessék.

teljes elismerésben kell részesíteni, és ime egész terjedelmében itt közzé is tetted.

Igyen azonban megengedve nekem, hogy a szabadban való szárításra nézve azon megjegyzést tegyem, hogy én egyáltalán nem vagyok barátja a szabadban való szárítás módjának. A czikkirő is a kénytelen helyzetet veszi figyelembe és tapasztalásból beszél; az általa jelzett körülményeknél fogva nem is lehet másként tenni. De én óhajtánám, hogy a körülmények máskénti hozatalára törekedve, lehetőleg azon lennénk, hogy csakis korai és érett dohányunk legyen, mert a nem érett dohány, tessék meghinni, nem érdemes semmi áldozathozatalra és azt bármiként fogjuk kezelni, abból jó nem lesz soha. Az én óhajtásom az volna, hogy az érett dohányunkhoz pajtabőségben legyünk.

A zsinés edés, a mire a czikkirő jogal oly nagy fontosságot fektet, elérhető, mert az érett dohányoknál, ha azok helyesen és kellően füllesztettek és a rendes és szelős pajtában szárítottak, a zsinésedés is nem fog elmaradni s esetleg azoknál a záraggatást is alkalmazni lehet.

Az éretlen dohány, ha a napon, szabadban fog erő nélkül száradni, minden esetre kevésbé rossz lesz, mintha amugy éretlen állapotban pajtában szárad.

A füllesztésre én igen nagy fontosságot fektetek, mert ezen procedúra által, ha azt rendszeren végbeviszük, a szárítás és zsinésedés igen meg lesz könnyítve, csak nem kell azt olyan kivételnek és oly csekély jelentőségűnek tartani, a mint az országzserte véteik; igen sokan hiszik, hogy a füllesztés épen nem valami mérvadó, pedig igen is, ez egyike a legmértvadóbb eljárásoknak dohánykezelésünkben.

A füllesztésre, mely a tengeren túli államokban és a kitünő török dohánytermelésnél oly nagy szerepet játszik, bizonyára szükség is van.

A török dohányok egész szárítását füllesztésnek mondhatjuk.

e.) Örök a dohányt, a mint letöri, füllesztini kezdi, különböző alakban szalma, török stb. közt és a midőn ő a dohányt zsinégre fűzi, akkor az már jóformán be is van szárítva, megvan a zsiné, és megvan minden kelléke; keresztül ment a fermentáción és ennek kitéve annak, hogy a zsinégen meg fog rothadni, vagy penészedni. Mindezeket nem azért hozom fel, hogy tán mi is így cselekedjünk, hanem azért, hogy lássuk, mily nagy fontossága van a füllesztésnek; azért akarom

e.) Való ugyan, hogy az illetén ágyazás a föld színet felül fogja haladni és ugyan a végre, hogy az erős zápor eső ennek ne árthasson távol köröskörül két ember lábnyomnyi szélességű és mértékletes mélységű árok ásattassék, melyen a zápor eső víz elfolyván, a meleg ágyat el ne moshassa.

f.) Szükséges, hogy az illetén melegágy legottan még a tének bejövetele előtt készítsék el, hogy a ganéj a föld által kigöngyölghessen és a levegő égnak hasznos részecskéit magához szivhassa (levegő ég = légréte).

g.) Arra is különös gondjuk legyen a dohány természetöknek, hogy minden második esztendőben a melegágyban friss ganéjratattassanak s az előbbent kihánytattassák; melyet vagy más egyeből ágyakra, vagy pedig rész szerint ugyancsak a dohány palántákra is jó haszonnal fordíthatnak.

Mindazáltal szükséges, hogy minden esztendőben a tél-előjén a meleg ágyon lévő föld jól felkevertessék és ennek színére más jó némű friss föld annyira, a mennyire az ágy leszallott, hordassék. Aki pedig minden esztendőben friss meleg ágyat vet, nem szükség, hogy azt ganéjjal magasabbra, hanem csak mintegy egy-két vagy három emberlábnyomnyira emelje fel.

(Folytatása következik.)

Hrebly Emil.

ezen igen fontos teendőre tisztelt olvasóimat figyelmeztetni, melyre különben én annak idején még okvetlen visszatértem.

Egy szóval jelszavunk legyen: szellős pajta, sok pajta és a füllesztés el nem maradható, rendes véghezvitele.

D. V.

Magtermelés.

Dohánytermelőink nagy része oda jutott már tudatában, hogy tudja, minő fontos tényező a mag. Tudja már azt is, hogy a dohánymag rosszasága egyik okozója annak, hogy dohánytermelésünk annyira hanyatlott volt.

Nemcsak az a baj, hogy a mag országserzte elkeveredett, elkorcsosodott, hogy alig lehet már eredetére ismerni, mondom, nemcsak az a baj, hogy korcs, de egyszerűen satnya és senyevész, hogy alig bír csiraképességgel.

A magtermelésre csak azt lehet mondani, hogy az minálunk ez ideig vadon termett, mert arra különös gondot nem fordítottak. Gazdáink figyelme kezd ezen fontos dologra fordulni és nem tartják feleslegesnek e téren mindent elkövetni, hogy a mag a talaj és éghajlati viszonyokhoz mértén alkalmaztassék.

A mintatelepeken is sok gondot fordítanak a magtermelésre.

Azért tehát a mi igyekezetünk odahasson, hogy első sorban magot, még pedig erős és tökéletesen érett magot termeljünk.

Hogy a mag ilyen legyen, nagyrészt tőlünk függ; hogy ilyet előállíthassunk, legelőször meg kell azt 4—5-ször kapálni, szükség esetén öntözni és trágyázni, szóval a földet mellette tökéletesen megporhanyítani, jól meghalmozni, minden rovtól megtisztítani, hibás és beteg leveleket róla leszedni, rendesen kacsozni és csakis a koronabimbót és legfeljebb mellette 4—5 bimbót meghagyni.

Ezen 5—6 buga teljesen elég egy jól kifejlett tőkére, hogy azt kellően megéretteltesse.

A magnak való tőkéről minden más hajtást le kell szedni és csak az anyaleveleket, legfeljebb 6—8 levelet kell rajta hagyni, ezeket pedig addig hagyjuk rajta, míg a mag érésnek indul; addig azokat leszedni nem szabad.

Tartsuk szemünk előtt, hogy ezen, mindnyájunk által ismert szükségét pontosan teljesítsük.

Teremtünk meg azt, a mi első lépése dohányunk jó hírnevének visszaszerzésére nézve, termeljünk jó magot.

D. V.

A dohánytermelő és dohányos kertész közötti viszony szabályozása.

E tárgyban irt első cikkemben megígértem, hogy X. Y. ur javaslatát tárgyalni fogom. Most ezen ígéretemet akarom leróni. X. Y. ur igen széles területen ismerheti a termelő és dohányos közötti viszonyokat, mert rövid látkörrel alig találna oly sötétnek a helyzetet; még is felteszem, hogy a humanitáson alapuló felszólalása nem lehet ok nélküli, tehát vannak embertelen sőt roszelelkű termelők, kiknek minden eszköz elég jó, csak zsebőket hizlalhassák; azért én is azt mondom, hogy utját kell állani ezen eszközöknek és szabályozni kell a viszonyt törvényesen. Czikkirő ur azonban kissé tévbi, ha azt hiszi, hogy a jelen viszonyok között csakis a nép salakja áll be dohányosnak, mindenesetre a szegény, az ugynevezett gyalog ember, vagy házas szellér adja a legnagyobb contingenszt, de ezek még valamivel jobb módban levők, mint a rendszerinti gazdasági cselédek, de meg akad közöttük

akár hány 1/6 telkes gazda is, kik örökösödési százalék, nagy adó, vagy zsaroló előjárók huzavonája folytán eladósodtak, bérbe adják a csekély vagyont és beállnak dohányosnak egyenesen pénzszerezés czéljából és az ilyenek (a józan életüket értem) tisztességes tern.elő keze alatt rendesen pár év nultán kifizetik terheiket, némely esetben, még aquisitorokká lesznek, A termelő vidékeken számtalan eset fordul elő, hogy a régi jóravalló béres, vagy kocsis ember, ha beszerzheti a szükséges kukát és zsineget, ott hagyja a convenciót és dohányosnak áll — mert itt gyorsabban remél valamit szerezhetni és független; — van azonban számtalan olyan szegény is, ki csakhogy éppen meg birt házasodni, nincs egybe mint a rajta való gunyája, az ilyen már első héten kenyérnek valót és sóra valót kér, nehéz munka közben egy kis pálinka nélkül sem lehet el, ha az első évi termelése nem sikerül, míg él, mindég koldus marad a leghumánusabb gazdánál is, s annnyal inkább a lelketleneknél. Ezeket a sorsúldozte embereket látja X. Y. ur a kukás hazak és pajtákból mint ijesztő sötét árnyakat kitekinteni, pedig esetleg laikus szemmel nézve családhatik, mert a szennyes és rongyolt öltözet nem criteriuma a szegénységnek, az a dohányosnak a munkaidőre kiutalt egyenruhája, mely a kapálás kezdetétől a simitagsig tehát mintegy 5 hónapig nem lesz kimosva, mert a dohányzár miatt nem is fizetné ki magát; ily egyenruhában jár munka idején takarékosági szempontból a legjobb módú kukás is, valamint gyermekei. Hogy az illető nyomorultak megromlott szalonnát és döghust kapnak a termelőtől, igen ritka eset lehet, mert az a közegészségi törvénybe ütközvén, a szolgabírók által szigoruan, nemcsak pénz, de 30 napi fogházal büntetettik, ennek a termelő nem fogja maggal kitenni; ellenben, ha a gazdaságban sertés, juh, vagy marha dög fordul elő, s a gazda törvény szabta módon elásatja, majdnem bizonyosra vehető, hogy az elásott hus a következő éjjelen eltűnik helyéről és a hográcsba vándorol és ebből éppen ugy ellakozásik a legtehetősebb mint a legkoldusabb dohányos család, mert ingyen eszik és az ő áldott munkás gyomra nem csömörlik meg tőle. — Azt sem lehetne bebizonyítani, hogy csak a tulszegény kukások csimpészik a dohányt, a bíróság ugyan kevésbé imputálná az ilyeneknek, mert a gyomormintegy indokolja a rossz cselekedetet, mégis inkább a vagyonszerzési törekvés, a rossz erkölcs, korhelység az alapja és alig képez kivételt tehát való szegény. A mi a dohány bér-munkalását illeti, itt a jobbmódu határozott előnyben van, mert ha szorítja a munka, könnyebben kap, vagy fogad segítséget, munkálata gyorsabb s így sikeresebb lehet, ellenben számtalanszor előfordul, hogy a legszegényebb család fáradhatlan szorgalmával, a legjobb termelési eredményt mutatja fel. Hogy tehát a termelő és dohányos közti viszony szabályoztassék, csak nagyon csekély részben csakis nagyító üvegen át nézve lehet jövedéki érdektörvényt; kell hozni nem jövedéki, hanem humanitási szempontból, a rossz lelkű, a szipoly természetű termelők ellen, de ovatosan, nehogy a tulságos dédelgetés által megdrágítsuk, majdnem lehetetlenitessük a termelést a jobbakra nézve is. Az állam nagyon szűk marokkal fizeti az anyagot, a tíz év előtti árákhoz viszonyítva, a kerületi átlagoktól eltekinve 3—4 frrtal kevesebbet kapnak az egyes termelők m-mázsanakint. Ezen körülmény nem engedi meg, hogy a kukások kényelmére nézve nagyobb concessiókat tegyünk és itt a jövedék érdekét tekintve, sem engedhető meg a termelők megterhelhetése, mert azok még ki sem heverhették a berendezési költséget, mit az 1887-iki törvény reájok rótt.

Ha a rossz a beváltott anyag, annak okozója vagy a kedvezőtlen idő, vagy száritók tökéletlensége, mint rosszul ventilálható pajták, vagy a slendrián fűzés, továbbá a száritón érő esők behatásában keresendő; a tökéletesen szellőzhető pajtában levő benszáradt dohány, lehet

éretlen törésű, de megromlan, megkorhadni nem fog soha, a dohányos tehát csak a földön ronthatja meg azt, vagy fűzés közben beakasztás után a pajta, a kertész. Tehát nem áll amit sokan mondanak, hogy olyan a dohány, mint a dohányosa, inkább áll az, hogy derangirt-gazdának többnyire a dohánya is derangirt. Most azonban, a mennyire a tér szűke engedi, szólni fogok X. Y. ur törv. javaslatáról.

Az első pont helyes és természetes, maradhat.

2-ik pont lehetetlen, mert annak alkalmazásával koldussá lenne a kertész és fele része megszökik a dohányosságától, mert vagy elheveri a dohánytól szabad idejét, vagy a termelőnek dolgozik. Dehát mi bér mellett? hát ha a termelő 10 kr. napszámért akarja dolgoztatni? Itt tehát csak azt lehet meghatározni, hogy a dohánytól szabad munka napokon a termelőnek a divó munkabér fizetése mellett elsősege van.

A 3-ik pont szintén csak módosítva alkalmazható és csakis szorosan vett dohánymunka napokon és heteken alkalmazható, különben rabszolgá tartáshoz is hasonlít.

A 4-ik pontban ajánlott kártérítési esetei, egy külön felállítandó bíróságot igényelne; ha a dohányfelvédék központja bíraskodni reá ér, a pont megállhat, különben sok visszaétné lenne.

5-ik pontban említett szolgálati könyv, és a csempészetnek abba való bevezetése helyes és szükséges. De a könyv kiállítását csak a beváltó hivatal főnökére lehet bízni, részint azért, hogy a kertészek jobban féljenek tőle, részint azért, mert a könyvek bevonása, illetve megtagadása is egyedül az ő hatáskörébe hozandó.

A 7-ik pont minden kukásnak külön lakást követel. Ha egy nagy termelési engedély vándorlást akarának scenirozni, ezen pont igen alkalmas lenne reá, mert alig van gazdaság, hol minden cseléd vagy minden kukás család külön laknék; e pont követelményeinek csak kevesen, csak a pénzgyűjtők bírnának eleget tenni, a derangirtabbak, habár a pajtát, simitót nagy nehezen kiizzadták, engedélyök nagy részétől elesnének; ennek csak akkor lenne értelme, ha az állam az engedélyeket pénzért adná.

A termelőinek, a termelés állandóságában való hitét megingatni nem szabad, mert még kevesebb befektetésére sem lesz hajlandó. E még baj, hogy az évenkinti termelési kérvény, mint a haladás útjában álló czopf mai napig fennáll, a termelés érdekében ez is eltörönd.

A 8-ik pont néhol ma is gyakorlatban van, de törvényesítéssel a fűtelék hiányos vidékeken nagy terhet róna a termelőre.

9-ik pont jó részben az adásvevési szabadság körébe vágó levén a szabad egység tárgyának hagyandó fel.

A 10-ik pontban elsorolt kötelezettségek körül kifogásolom a kertésznek a jégbiztosításra vonatkozó kötelezhetését, hacsak maga a dohánykezelőség nem találna módot olcsó biztosítást, talán a kölcsönösség alapján esz-közölni, mert a társulatok 8—10% premiumai ily kötelezésre igen magasak, tehát nem alkalmazhatók.

A 11-ik pont azon reményben, hogy a bíróságok a beváltási felügyelő illetve kezelő szabja ki, megállhat.

A 12-ik pont elbírálása szintén a beváltó hivatal hatáskörébe hozandó.

A 13-ik pont egészen helyes és megmaradhat.

A leszámolási vitás kérdések elintézéséről írott javaslat egészen helyes, de azon módosítással, hogy a békebíró szerepét a beváltó tisztartó vagy kezelő teljesítse; a felügyelőség körébe csak akkor lenne vonható, ha minden beváltó hivatalnál egy felügyelőségi hivatalnak a beváltás kezdetétől végeig ott tartózkodnék, a mi tetemes költséggel járna és felesleges.

A büntető határozatok első pontja elejtendő, helyette hivatkozás történhetnék az

egészségügyi törvény és szabályokra. — Hogy a kertész család mennyi földet műveljen, az a termelőre bízandó — ennek meghatározása a munkaerőtől függ, némely családnak hat holdat is lehet adni, némelyeknek három hold is sok.

A 19-ik §, mint már hasonló javaslatnál elmondtam, rabszolgává tenné a dohányost, elriasztaná hivatasától ezen függetlenséghez szokott népet; felére apasztaná a létszámot, megdrágítaná s majdnem lehetetlenné tenné a feles művelést.

A 20-ik pont egészen helyes, csak annyival kibővítendő, hogy a kertészekkel kötendő szerződés, a község előjárósággal előttemezések mint az aratási szerződések. Humanitási szempontjából ebben talánam a legnagyobb garanciát és a beváltó főnök békebíróóságában.

L.

Uj pénzügyi törvényeink fogyatkozásairól.

Nagy része pénzügyi törvényeinknek a gyakorlati élet követelményeinek nem felel meg; be nem tarthatók és ez által károsak is.

Nemzetgazdaságunknak kívánatos előrehaladását meggátolják; ez új törvényeknek nagy része féltudalu, mert csakis a kincstár érdekét és az állam jóvedelmét szaporítani vannak hivatva, főleg az új pénzügyi törvények. Pedig hazánkban, mely tulajdonilag földművelő ország, a mezőgazdaság emelése s fejlesztése s a gazdák anyagi jólétének emelése kellene törvényeink hozásánál a főszólyt fektetni, mely irányt követve, köztve az ipar is emelhetné, mivel a gazdák osztálya nagy számmal fogva legfőbb fogyasztója az iparcikkeknek.

Ezekből kitűnik, hogy a mezőgazda az államnak mostoha gyermeke, melyre legkevesebb gond fordítottatik; kitűnik ez abból is, hogy a földművelésügyi tárca részére a költségvetés megállapításánál, a legkevesebb összeg szavatoltat meg, pedig az államterhek úgy a vérmint a pénzadó legnagyobb részét a mezőgazda viseli.

Mezőgazdaságunk emelése, fejlesztése s felvirágoztatása az, a mi nemzetünket erőssé, nagygyá és hatalmasa teheti.

Vizsgáljuk meg azon számos törvény és intézkedés közt, melyek 10—15 év alatt hozattak, — kevés kivétellel — van-e olyan, mely a mezőgazdák érdekeit kellőképpen támogatná. *)

De igen is van elég, mely a mezőgazdák érdekével épen ellentétben van, mely a mezőgazdákra sok anyagi kárral is jár.

A többek közt olyan az a pénzügyi törvény is, mely azt rendel, hogy a dohánygórót október hó 15-ig le kell vagni, és így a gazda annak takarmány-értékét nem élvezheti, mert október 15-ig semmittele állat meg nem eszi, ellenben mikor az megfagy, birka számára kitűnő takarmány; ezt megvonják a gazdatól, a mit ő sok esetben többre becsül, mint egyes rossz termésnél beváltott dohány arát. **)

Ezen takarmány értéke oly nagy, hogy alig hiszem, hogy a haszon, mely a kincstárnak ezen cselákmény által jár, csak távolról is megközeleítene azon kár nagyságát, mely által a mezőgazdára háramlik, szemben azon veszteséggel, mely a kincstárnak a netáni sarjucsempészet által okoztatik. ***)

*) Igen is van.

Szerk.

**) A hol a göröt takarmányul kívánják használni, ott a törvény meg is engedte azt, csak folyamodni kell azért illetve bejelenteni.

**) Elismertem, hogy a birka számára a dohány sarju téli legeltetőre igen hasznos; nem csak eledelel szolgál a birkának, juhoknak, hanem egészségi szempontból is igen jó és hasznos. Azért is gondoskodott a törvény erről és mindazok, kiknek a legeltetőre szükségük van, a törvényt azt, kérelmezés után akadálytalanul megadja. A mi pedig a csempészetet illeti, itt czikkirő tévedésben van, mert azáltal sok visszaélés üzött már.

Szerk.

Továbbá céltalan és káros azon intézkedés is, hogy a termelő a dohányából vissza nem válthat magának mint ezéltől volt.

Ezen intézkedés részben a termelőket el is keseríti, mivel méltánytalan, hogy saját termelt dohányából nem pipázhat, meg drága pénzen sem, más részről az államkincstár azon kilencszázezer forint évi jóvedelmét, mit évente kint e czimre eddig nyert, sehonnem sem pótolva — teljesen elveszti, — mivel 100 termelő közt 90 mégis a maga dohányát pipázza és pedig ingyen. A gyakorlati tapasztalat bizonyítja kétségtelenül ****) azt is, hogy minden oly törvény, mely a tervezett s kitűzött célnak meg nem felel, s végrehajtása eredményesen gyakorlatilag kiviheten, — mint ezen törvény is — úgy erkölcsileg, mint anyagilag igen káros, tehát eltérendő, vagy a gyakorlati életnek megfelelőleg módosítani kívánatos lenne.

Nemkülönbön inpracticus, úgy a mezőgazdasági elméletbe, mint gyakorlatba ütköző, s a gazdáknak sok nézeteket, kárt okozó törvény az is: „hogy ugyanazon egy téren, egykét évvel tovább dohányt termelni nem szabad.“ Tehát a termelő gazda azon időben nem ültetheti be dohányával dohánytesmelésre kiválóan alkalmas talaját, midőn a gyökör s mely kapálás által a talaj kitűnő s kiváló megművelésbe jött s a talajban képzett s foglalt növénytápsók s egyéb ásványi anyagok vízben oldhatóká válnak, tehát a dohány legjobban s legtöbbet teremne. Ezen felül megfogandó még az is: a) hogy a gazdának nem csekély költség és fáradságába kerül, — sőt sokszor a termelt kevés trágya mellett lehetetlenné válik — minden, vagy minden második évben a talajt dohány alá ökszerűen és szakszerűen jól elkészíteni, b) kivált hegyes vidékeken fordul elő gyakran, hogy a gazdának kevés dohány alá való talaja van, s azt dohánytermelésre kellő mérvben ki nem használhatja, mi a gazdának nagy kárával jár. c) A dohányföld 1—2 évi használata mellett a gazda, a phosphorsavban gazdag, de vízben nehezen oldadó, s olcsó Thomassalakot — s egyéb vízben nehezen oldódó concen-tált trágya neket, dohány alá sikeresen nem is használhatja — mi pedig felette kívánatos lenne — mert, midőn azon trágya nem vízben oldhatóvá s így hatásossá válik, már akkor a gazdának azon talajban dohányt termelni nem szabad.

Igen kívánatos lenne tehát, ha az államkincstár a dohánynak ugyanazon egy területen való termelését 3—4 évig, vagy is mindaddig míg a dohánytermelés sem quantumban, sem minőségben nem hanyatlak — megengedni méltóztatnék, kivált hegyes vidékeken, hol az alj földek — a hegyek aljai — hol a dohányt termelni szokták, kimeríthetlen növénytápanyaggal bírnak, s azokban évenként, a magasabban fekvő hegyrészekről az esővíz által feloldva s oda aláélve évenként nagy mérvben résztesülnek, s egy növénytápanyagban gazdagítatnak.

Mig tehát egyrészlől a fent körülírt minőségű törvények és szabályrendeletek hozatnak, másrészlől olyanok hozatala s oly intézkedések életbeléptetése kerül ki a törvényhozás és a magas kormány nagybecsű figyelmét, mely a mezőgazdaság fejlesztése, nemzetgazdaságunk gyarapodására, s a mezőgazdák anyagi jólétének előmozdítására, a megművelt szolgálhatnának az államnak pedig egy krajczárjába sem, csak kevés gondoskodásába kerülne. Ilyenek pl.

Az állami vasuti forgalomnál termelt, s sok százezermázsra köszönhamu elveszésének meggátlása, mely most csaknem teljesen elvész, uton utfélen elszorítatik — hasznosítása. Ezen kitűnő trágyaszert a gazdák javára egy egyszerű rendelettel, hogy a köszönhamu bizonyos állomásokon rendszeren rakassék le, meg-

****) Ez kissé túlozva van, mert a termelők nagy része óvakodik, minden eshetőlegtől és nem kockáztatják könnyedén dohány engedélyüket.

Szerk.

lehetne menteni, s olcsó áron a mezőgazdák-nak eladni. Így a vasuti üzlet is s a mezőgazdák is nyernének vele.

Ilyen az istállóí trágya páratlan rossz kezeleéséből származó nagy mérvű kár, mely kiszámíthatlan, ha meggondoljuk azon körülményt: hogy 1. m. jölkezelt istállóí trágya reális beíértéke felér: a szokott hanyag módon rosszul kezelt 3—4 m. trágyával — s ha meggondoljuk, hogy az országszerte — tisztelet az igen kevés kivételnek — rosszul kezelték — s ha meggondoljuk, hogy a szakszerű módon trágyakezelés kötelező életbe léptetésénél azt érnék el, a meglévő állat allományunk s a termelni szokott takarmány mennyiségünk mellett — minden nagyobb pénzáldozat nélkül — mintha trágya termelőségüket legalább is egyszerre megkétszereznék; beláthatjuk, hogy megérdemelné egy egészségrendőri czimen kiadott egyszerű közigazgatási szabályrendelet kiadását, s életbeléptetését, mely a trágya ökszerű s szakszerű kezeletét röviden magában foglalná. Ezen könnyen kivihető intézkedéssel is a mezőgazdaságnak kiszámíthatlan nagy hasznót lehetne elérni, — s azazt kivált városokban az egészségügynek is nagy szolgálat tétetnék.

Sok iverket be lehetne irni, mindennemű, de különösen pénzügyi és adóügyi törvényeink hiányos és káros voltáról s azoknak a gyakorlati életben meg nem felelő, sok esetben teljesíthetetlen és sikeresen végrehajthatatlan voltokról, — s nem kevesebbet — oly törvények s szabályrendeletek hozatala s életbeléptetéséről, melyek mező- s nemzetgazdasátra igen üdvösek lennének, a miért is bátor vagyok azokat — valamint a felsoroltakat is — az igen tisztelt vezérterfiak nagybecsű figyelmébe melegen ajánlani.

Egy dohánytermelő.

A bécsi kiállítás.

Jury működés a bécsi kiállítás-on. A bíralat az egyes csoportokban a felsorolt magyar bíralók közreműködésével az alábbi napokon fog megtörténni: 1. Mezőgazdaság. 1. Gazdasági termékek: Ordódy Lajos, Reusz Henrik, Szemere Huba, Koppély Géza. 2. Dohány: Graenzerstein Béla, Alkér Ernő, Cserhati Sándor, Herczög Péter, Miklós Gyula, báró Natop Tivadár. 3. Gyapjú: a) gyárosok: Siegmund Vilmos Reichenberg, Zimmermann József Althabendorf, Müller Lang-Georg, Vehlert J. Schönthal, Begasse Károly Liege, Duckerts és társa Renoupre les Verviers, Kuh Károly Budapest, Regenhart Ferenc és társa, Leonhard Ferenc Brassó, Stolcz Rudolf Bécs, Desplanques és társa Elbeuf; b) termelők: Zalay Kálmán, Fáy Árpád, dr. Rodiczky Jenő, gróf Zichy Nándor, Lejtényi György, Ordódy Lajos, Fazekas Gedeon, Losonczy Mihály, Szentkirályi Árpád. 4. Selyem: Heilmann Károly, a működtetők június 2-án — II. Mezőgazdasági ipar termékei: Máday Izidor, Lázár Pál, Bossányi Endre, dr. Kosutányi Tamás, K. Jónas Ödön, dr. Liebermann Leo, Miklós Ödön, Kár Imre, dr. Wartha Vincze, Kuntzen Frigyes, Neumann Ede, Playssl Eszékrol; működnek június 29-én. — III. Erdei termelők: Baidersdorf Károly, Bedő Albert, Belházy Emil, Bothó Imre, Engel Sándor, Gaál Károly, Garlathy Kálmán, Guttman Izidor, Hájós Gyula, Hoffmann Sándor, Horvath Sándor, Kallina Károly, Laszlóffy Gábor, Lavotha Albert, Lázár Elemér, Podhrabszky András, Scheint Adolf, Scholer Rezső, Simenszky Kálmán, Scholcz Gyula, Szécsi Zsigmond, Tomcsányi Gusztáv, Tomcsányi Gyula, Vadászty Jenő, Wanke Sándor, — működtetők június 2-án — V. Borászat, borvidékek szerint: Kremer Fülöp, Törley József, Gróber Ferenc, Koppély Géza, dr. Szabó Gyula, Mathiász János, dr. Szij József, Littke Lajos, Szalay Károly, Jeszenszky Andor, Scholcz Lajos, báró Putéányi Géza, Hertelendy István, ifj. Flandorffer Pál, Pelugay Ferenc, Fülöp Jónás, gróf Bethlen

Ödön, Eöry Tivadar, gróf Bethlen György, Sigmund Dezső, Kosinszky Viktor, Engelbrecht Károly, Baross Károly; működtek június 2-án. — VI. Halászat: Landgraf János, június 2-án — VII. Méhészet: báró Ambrózy Béla, Gergelyi Kálmán. működtek június 28-án. — IX. Gazdasági gépek: Renner Gusztáv, dr. Szabó Ferencz, Lázár Pál, Nagy Dezső, gróf Széchenyi Géza, Thallmayer Viktor, Blum József. működnek június 20-án. — X. Mezőgazdasági ipari gépek: Máday Izidor, Lázár Pál, Bosányi Endre, dr. Kosutányi Tamas, K. Jónás Ödön, dr. Liebermann Leo, Miklós Ödön, Pekár Imre, dr. Wartha Vincze, Knutzen Frigyes, Neumann Ede, és Plavsic Eszékrol; működnek június 29-én. — XI. Házi ipar és XII. Ipar- és kézműipar a mezőgazdaság szolgálatában: Ráth Károly, Engéberch Sándor, Kocs Miksa, Lakos Lajos, Neruda Nándor, Pauer Leo, Regehardt F., Péterffy Zoltán, Schottola Ernő, Topits József, Hermann Dániel, Mudrony Soma; működtek jun. 6-án. — XIV. A gazdasági üzem segédeszközei: Ordódy Lajos, Gothard Sándor, Otocska Béla, Cserháti Sándor, működnek június 20-án. — XV. Állategészségügy: Nádasdy Béla, Schwenszky Armin, Hutyra Ferencz — működnek június 20-án. — XVI. Talajjavítás, gazd. építészet és műszaki ügy: Kvassay Jenő, Landgraf Janos, Barcza Károly. — XVII. Szakoktatás, kísérleti ügy, irodalom: Deiminger Imre, Domokos Kálmán, dr. Rodiczky Jenő, Vörös Sándor, Molnár István, Kosinszky Viktor, Vargha Imre, működnek június 20-án. — XVIII. Nagyobb városok élmezője stb.: Lutzenbacher Pál, Krick Aladár és Tolnay Lajos. — A bécsi állandó kiállítás egyes részleteiben a bírálókat a méhészeti csoportban kezdték meg és pedig Magyarországot báró Ambrózy Béla és Gergelyi Kálmán képviselték, mint juryságok. Junius 2-án alakult meg az V. csoport, vagysis bor, konyak, borseprő és pezsgőbíráló-bizottság, melynek tagjai: Kremer Fülöp, Törley József, Gröber Ferencz, Koppell Géza, dr. Szabó Gyula, Mathiasz János, dr. Szij József, Litke Lajos, Szalay Károly, Jeszenszky András, Scholcz Lajos, báró Puceni Géza, Hertelendy István, ifj. Flandorffer Pál, Palugyay Ferencz, Fülöp Jónás, gróf Bethlen Ödön, Eöry Tivadar, gróf Bethlen Gergely, Sigmund Dezső, Kosinszky Viktor, Engelbrecht Károly, Baross Károly. Az első csoport négy alcsoportban fog működni és pedig 1. a tulajdonképeni gazdasági termények; 2. a dohány; 3. a gyapju; 4. a selyem. A bécsi bizottság egy téves intézkedése folytán 2-ára lettek egybehvva az első csoport összes bírálói, teljes számban azonban csakis a dohány-bíráló bizottság tagjai jelentek meg, akik működésüket meg is kezdték. Nevezetesen Magyarország részéről Graenzsteinen Béla minis-teri tanácsos, a dohányjövődék igazgatója, Alkér minis-teri tanácsos, báró Natörp minis-teri titkár, ifj. Miklós Gyula és Herzog. Osztrák részről a bécsi dohányjövődéki igazgatóság küldötte ki tagjait a bíráló bizottságba. A termények csoportjának bírálata csak június 20-án fog megkezdődni délelőtt 10 órakor, a gyapju-bíralat június 20-án és a selyem június 20-án. Most már felkértem az összes gyapjuküldőköt, akik zsiros gyapju küldöttek be a kiállításba, hogy küldjék be a mosott gyapju is, akár hidegen, akár melegen mosott állapotban, mert különben a bíráló-bizottság nem lesz azon helyzetben, hogy tüzetesen informálhassa magát a munkálatok felől. A nemzetközi csoportok elnapolták működésüket 20-ig, míg a II. és X. csoportok 29-én tartják meg a bírálókat.

A bécsi sertéskiállítás június 1-én nyílt meg és szeptől g 4-éig tartott, 200 állásban mintegy 500 darabot találunk, melyeknek nagyobb felét Magyarország szolgáltatta. Auszriából tulnyomólag a Yorkshirét és annak ke-

részleteit küldték, legkitűnőbbben maga a bécsi gazdasági egyesület, melynek tenyésztését a jeles gazda és csoportelnök gr. Carpine Antal vezeti, Berkshire csak kevés jelent meg. Hazánkban gróf Széchenyi Ferencz Tarnóczáról Yorkshirét, Ordódy Lajosné Poland Chinát, Stern és fia Palotáról Berkshire kereszteszt, József főherczeg Alcsuthról kis-jenőit, a barcsi hízallda nagyszámú kollektiv kiállítását, Biedermann Rudóli és Ottó Moszóról, Freystadtler Antal Kaposvárról, gróf Szapáry Gyula Szalók-Taskonyról és gróf Wenckheim Frigyes Ó-Kigyósról fehér fajtákat, a kisbéri ménés-uradalom szalontai hussertést, gróf Károlyi-Sándor a fekete Szunyog-félel, gróf Zichy Ferencz Bihar-Dioszegről mangoliczát, Mezőhegyes saját ismert fehér fajtáját mutatta be, miglen kereskedőink közül Duller Polland China és Berkshireel, Pick az utóbbival jelent meg. A bíráló bizottság június 2-án működött és a sok kitűnő anyag között munkája nem volt könnyű.

A bécsi kiállítás marhatárlataira, illetve a fejős-tehenek kiállítására és tejelő-versenyre, melyek július 19—25-ikéig fognak lefolyni, Magyarországból a következők jelentkeztek: gróf Nádasdy Ferencz, Forster Géza, őrnagy Pallavicini Alfonz, gróf Festetich Tasziló, Okolicsányi Gáspár, Metternich herczegné, Albrecht főherczeg magyar-óvári és főherczeglakai uradalmi, a mezőhegyesi és togarasi ménés uradalmak; a vas-, tolna-, sopron-megyei gazdasági egyesület, Radó Kálmán, Széll Kálmán, a krassó-szörény-csik-máramarosmegyei gyűjteményes kiállítások, hazai m. kir. gazdasági tanintézet, gróf Wenckheim Frigyes, gróf Czirák Antal, gróf Csekonics Eudre, gróf Hunyadi Imre és ifj. Ocskay Rezső. Főleg a tejelő-verseny, mely július 21—25-ére esik, érdemel kiváló figyelmet, mióta Magyarországon is a tejgazdaság fontos szerepre emelkedett; mert most kinálkozik az első alkalom, hogy tejs anyagukat nyilvánosan bemutassuk. A fenti bejelentések után várható, hogy hazánk ez alkalommal méltóan képviselve lesz, a mi annál kívánatosabb, mert a külföld teheneinket eddig gyenge fejőnek tartotta. Bécsben lehet majd bizonyítanunk, hogy nemcsak tejsük minőségbe haladja messze túl a többi tehénfajtákét, hanem, hogy mennyiség tekintetéből sem maradunk el ausztriai versenytársaink mellett.

A bécsi kiállítás dohányairól részletes tudósítást jövő számban fogunk közölni saját tudósítónktól.

Trágyázási kísérletek.

(Befejező közlemény.)

Az őszi gabonával tett kísérletek számításán kívül hagytak, mert a rossz határozottan rossz termést adott, a búzával elért eredményt pedig a kísérlettelők nem kö-zölték.

Az árpával, zabbal, burgonyával és cuzzerrépával tett kísérletek eredménye következő volt.

1. A gyengébb nitrotrágyázás a termést fokozta ugyan, de tavolról sem annyira, mint az erősebb nitrotrágyázás, mint azt a következő számok mutatják.

	Terméstöbblet a nitrotrágyázás ellenében:	
	Gyengébb chilisálétrom-trágya	Erősebb chilisálétrom-trágya
Árpa	2325	4115 kg. szem
"	2115	869 " szalma, pelyva
Zab	6285	8590 " szem
"	10760	15785 " szalma, pelyva
Burgonya	26900	55280 " gumó
Czukorrépa	81000	131000 " "

E számok azt mutatják, hogy a gyengébb nitrotrágyázás a talaj reagáló képességét még nem merítette ki egészen s azért a nyert számokból határozott következtetést vonni nem lehet.

2. A gyengébb ammoniak-trágya majdnem minden terménynek a hozamát ugy nagyobbitotta, mint ugyanannyi nitrotrágyával alakjában, a mit a következő számok bizonyítanak:

	Ammoniak	Chilisálétrom
Árpa	22520	21600 kg. szem
"	29385	28215 " szalma, pelyva
Zab	25915	26285 " szem
"	47325	47420 " szalma, pelyva
Burgonya	17,8400	17,4500 " gumó
Czukorrépa	40,0000	40,5000 " "

E számok tehát az ammoniakot illetőleg igen kedvezően ütöttek ki, mert azt mutatják, hogy az ammoniaknak ugyanolyan hatása van, mint a chilisálétromnak.

3. Mint előrelátni lehetett a chilisálétrom és ammoniak keveréke a termést éppen ugy fokozta, mint a tiszta ammoniaktrágya és mint a tiszta chilisálétrommal való trágyázás. Ennek bebizonyítására elég, ha összehasonlítás végett a tiszta ammoniak és a vegyes chilisálétrom ammoniakkal való trágyázás eredményét feltüntető számokat egymás mellé állítjuk.

	Tiszta ammoniak	Chilisálétrom ammoniak keverve
Árpa	21600	22225 kg. szem
"	26315	27090 " szalma, pelyva
Zab	26285	26810 " szem
"	47420	47650 " szalma, pelyva
Burgonya	17,4500	17,5100 " gumó

E számokat teljesen egyenlőnek tekint-hejtük és már a répanál meglehető eltérés mutatkozik a chilisálétrommal ellen, melynek okát csak abban vélük megtalálhatni, hogy a kísérlet talán nem jól volt végrehajtva.

4. Az erősebb chilisálétrom és erősebb ammoniak-trágyázás eredményét összehasonlítva az alábbi számok mutatják; különben megjegyzendő, hogy a szemes terményeknél az erősebb nitrotrágyázásnak ugyanaz a hatása volt, akár chilisálétrom, akár kén-savas ammoniak alakjában használtak:

	Erősebb chilisálétrom trágyázás:	Erősebb ammoniak trágyázás:
Árpa	2432	2433 kg. szem
"	3248	3159 " szalma, pelyva
Zab	2620	2916 " szem
"	5236	5184 " szalma, pelyva

A gyökérfélékre az erősebb ammoniak-trágyázásnak nem volt olyan jó hatása, mint a megfelelő mennyiségű chilisálétromnak.

	Chilisálétrom	Ammoniak
Burgonya	20,176	18,700 kg. gumó
Czukorrépa	45,000	43,000 " "

Hasonló eredményt különben már előbb is konstataáltak.

Ugyanilyen eredményt ért el dr. Wagner F. is a lichtenhofi gazdasági iskola kísérleti telepén; csakhogy sokkal több nitrotrágyát alkalmazott, mint a fentebb említett kísérletezők, ugy, hogy az ő trágyázásai mind erős trágyázások voltak. A chilisálétrom hatása itt is sokkal nagyobb volt mint a kén-savas ammoniaké. Az eredmény a következő volt:

	Hektáronkint	
	3870 kg. chilisálétrom trágya után	300 kg. kén-savas ammoniak után
Burgonya	24,0833	22,1000 g.
Takarmányrépa	87,7867	32,8900 " "
Burgonya	645 kg. chilisálétrom után	500 kg. kén-savas ammoniak után
Burgonya	23,7000	23,7550 g.
Takarmányrépa	39,9400	35,1850 " "

Összefoglalva az ismertett eredményeket, azt mondhatjuk, hogy a chilisálétrommal és kén-savas ammoniakkal való gyengébb nitrotrágyázás a tavaszi gabonafélék, valamint a czukorrépa és burgonya hozamát egyenlően nagyobbitja, ellenben a chilisálétromban adott erősebb nitrotrágyázás a répa és burgonya hozamát nagyobb mértékben fokozza, mint a kén-savas ammoniakban adott ugyanannyi nitrotrágya.

VEGYESEK.

— A „Gyakorlati Exsicicator,” mint értéslünk, örvendetes módon terjed a dohánytermelők között. Ujabbán megrendelést tettek a többek közt: gr. Csekonics Endre hosszupályi uradalmá; Zalczyk Jenő hevesmegyei akári földbirtokos; a budapesti dohánybevaltó felügyelőség a mintatelepek számára; a mize-jánoshidi uradalom stb. — Felhívjuk t. olvasóink figyelmét azon körülményre, hogy daczára annak, miszerint a „Gyakorlati Exsicicator”-on ismét javítás történt, annak ára újbl tetemesen leszállítottatott, a mint az a jelen számunkban közlött hirdetésből kitünik.

— Bécsben kitüntetett magyar kiállítók. Junius 11-én délután négy órákor volt a mező-és erdőgazdasági kiállításban az időleges kiállítás alkalmából a díjkirhatás. A jury a díjakat kizárólag magyar kiállítóknak ítélte oda, még pedig: az együttes kiállítók közül Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye a diszokmányt, Szentes városa, a somogymegyei gazdasági egyesület és Pozsonymegye ezüst érmeket, Hódmezővásárhely, Vasmege bronzérmet, a székelői gazdasági egyesület elismerő oklevelet kapott. Négyes fogatok kiállításáért: Harmat Bálint Nagykárolyban, Mészöly Gábor Foktón, Dobos Mihály Cegléden, Hanthuber János Tatar-Szt.-Györgyön ezüstérmeket, Morva János Gömörön, Tót Mihály Kalocsán, Füle Mihály Cegléden, Hellbrandt János Solymáron bronzérmeket, Balog István Foktón, Mátyás Gábor Foktón, Pap József Monoron elismerő oklevelet kaptak. Kettős fogatok kiállításáért: a somogymegyei gazdasági egyesület együttes kiállítása, Cziger János ezüstérmeket, Marton József Gölén, Bánk József Mágocson bronzérmeket, Pestmege elismerő oklevelet, Hörner Matyas Patyon, Pálinkás Rudolf Cegléden, Csonka János Zomborban, Fábán Gábor Bicskén ezüstérmeket, Szautner András Zsámbokon, Toth Ferenc Hegyfalun, Juszt István Zsedényben bronzérmeket kaptak. Ezen kívül Szentes városa, Csákó Imre, Kürti Sándor, Sarkadi János ezüstdíjat, Hódmezővásárhely városa elismerő oklevelet, Kezdő Pál és Pozsonymegye bronzérme kaptak. A jury még több díjat is osztott ki, melyek kizárólag magyaroknak jutottak.

— Gazdák tanulmányutja Magyarországra. A bécsi kiállítás alkalmából több gazdasági kirándulás tervezetik. Az első e nembeli kirándulás junius 18—24-ig bezárólag fog megtartatni és pedig Magyarország három igen érdekes pontjára, tudniillik az áltold szivébe, a Dunántúltra és Észak-Magyarországra. Az utazási terv részletei a következők: Elutazás Bécsből junius 18-án reggel, érkezés Mosonyba (Magyar-Óvár) délelőtt, a hol a kirándulók Albrecht főherceg ő Fensége vendégei lesznek és egész estélig alkalmuk lesz a magyar-óvári uradalmat tanulmányozhatni. Onnan in-

dulás Budapestre este, megérkezés 19-én reggel, napközben megtekintése Budapest gazdaságilag érdekes objektumainak, nevezetesen elevator, Kőbánya stb. Junius 19-én este indulás 7 órákor Szolnokra, odaérkezés 10 órákor, meghálás. 20-án reggel indulás 4 órákor Szolnokról, érkezés Szentesre reggel 8 órákor. Ezen időtől fogva egész 21-ig délután 2 óráig Szentesen és Hód-Mező-Vásárhelyen a magyar áltoldi kisbirtok-viszonyok tanulmányozása, gróf Károlyi László derekegyházi uradalmának megtekintése és Szegeden egy lódíjazás megzemlélése, 21-én délután indulás Szegedről Budapestre, 22-én reggel kirándulás Sár-Szent-Kereszturna, Fehérmegyébe, gróf Zichy Nándor ménesei megtekintésére. 23-án a budapesti nevezetességek megtekintésének folytatása. 23-án este indulás Nagy-Tapolcsányba báró Stummer tavarnoki uradalmának megzemlélése. Itt a kirándulás véget ér, s indulás Bécsbe 24-én este. A kirándulásban csakis gazdák vehetnek részt és pedig belldiek és külföldiek. Jelentkezések törtéhetnek a bécsi bizottságnál egész junius 15-éig. A kirándulók száma 40-re van korlátozva.

— A borkivitel emelése. Bethlen András gróf földmivvelésügyi miniszter vizsgálat tárgyává tette azokat a viszonyokat, a melyek hazai bortermelésünknek a külföldi kivitel biztosítása tekintetéből különös figyelemre méltatandók. Az országos mintapince felülvizsgálatával kapcsolatosan bírálat tárgyát képezi jelenleg, vajjon az állam támogatását élvező ez intézmény mennyiben felel meg annak a hivatásnak, a mely a külföldi kereskedés előmozdítása tekintetéből reája hárul. A miniszter első sorban azt az eshetőséget mérlegeli, mi módon lehetne az országos mintapince intézményének megfelelő átalakítása mellett, oly intézkedéseket éltetni léptetni, a melyek alkalmasak volnának arra, hogy a kiviteli kereskedés ezen az uton is lendületet nyerjen.

— A világ buzakészlete. A jelen buzakészletről a következőket közli a new-yorki „Breadstreets.” Az amerikai Egyesült-Államokban április 1-én készletben volt 40 millió bushel buza (1889-ben 39-63 millió), ezenkívül a Pacific vasut mentén még mintegy 4-3 millió bushel (tavaly 7-57 millió bushel), Ausztráliában 7-9 millió bushel (tavaly 5-53 millió) az európai államokban 46-45 millió bushel (tavaly 53-3 millió). És így az idej készlet kített április hó 1-én 97,05 millió bushelt (1889-ben 120,62 milliót). Kelet-Indiában a buzakészlet legteljebb a belldi szükséglet fedezésére szolgálhat és így kivitelre alig számíthatni nagyobb mennyiséget. Nevezett lap ez adatok alapján arra a konkluzióra jut, hogy a buzakészlet — hacsak Kelet-Indiában az idej aratás nagymennyiségű felesleget nem lesz képes engedni Európának — nem fedezheti a szükségletet, ép úgy nem, mint a hogy a mult évben hasonló időszak alatt 110 millió bushel buzamenyiség sem fedezhette a tavalyiszkőségletet azon körülmény daczára sem, hogy a

korai terméssel bíró Kelet-India és Ausztrália e 110 milliót mintegy 30 millió bushellel szaporította.

— Személyi hírek. Ő felsége a földmivvelésügyi magyar miniszter előterjesztésére Tomcsányi Gyula erdőmesternek, az erdőgazdaság terén szerzett érdemei elismeréséül a főerdőmesteri czimet és jellegat adományozta. — Ugyancsak a földmivvelésügyi miniszter Békésy Sándort, a szeszifző gazdák vándortanárákat ideiglenesen alkalmazta. Ennek következtében az érdekelteknek tudomására hozatik, miszerint azok, kik a szakközéget igénybe venni óhajtják, megkereséssel közvetlen hozzá forduljanak ezen czim alatt: Békésy Sándor, a szeszifző gazdák vándortanára, Budapestben. Nevezett vándortanárr felhatalmaztatott arra, hogy az őt igénybevevő felektől költségeinek megtérítését követelhesse E részben megtérítendő: vasuton II., hajón I. osztályu menetjegy ára, a szükséges kocsköltések és négy írt napidij. Azok a felek, kik a vándortanárrt gyakrabban vagy időszakonként többször óhajtják igénybe venni, az érintett költségek helyett fizetendő átalányban egyezhetnek meg vele.

— Gyász hírek. Dapsai Dapsil László budapesti reform. gymnásiumi tanár s a „Magyar Föld” szerkesztője és tulajdonosa 48 éves korában, gellérthegy-i villájában elhunyt. Benne a budapesti reform. gymnásium egyik legtanultabb tanárát s a hazai tudományos világ egyik fáradhatatlan munkás tagját vesztette el.

Szerkesztői üzenetek.

Flatt Károly urnak, Eled. A füzetkét, melyeket a „Dohányuságban” megjelent közleményeiből összeállítottunk és melyek így egészen igen szép tudományos értekezést képeznek, ezime alatt elmenesztettük Jó lesz a helybeli napilapoknak is küldeni egy-egy példányt ismertetés végett.

Kr. M. Bezdéd. Kérem ígért közleményét elküldeni.

Mandl József urnak, Pircse. Hogy állunk a kerti levelek termelésével? Önként ígért közleményét szivesen venném; kérem mihamarább beküldeni.

Koner testvérek. Szászberék Régi termelőkre nézve nem kötelező a pajta átalakítása, de a kinek módjában van, ne mulassza meg se el. — Zsindelyfelj fedni nem ajánljuk.

Gróf Keglevich Gábor urnak, Egreskát. Igyekezni fogok, hogy szives meghívásának megfelelően, lehessek. Addig is kerjük, sziveskednek bennünket a dohány állásáról tudósítani.

Dohánybevaltó felügyelőségek. Szépen kérem becses tudósításaikat a korzetbeli dohánogy állásáról.

A mintatelepek iránt nekünk egy izben meg lett ígérve, hogy az azokon folyó munkálatokról, ugy azok állapotáról lapunk értesítve lesz. Igen kerjük tehát erre a mintatelepek kezelőit.

Lapunk összes barátait is felkerjük, hogy a vidékükből dohánogy állásáról lapunkat tudósítani sziveskedjenek.

!!! Fontos !!!

a t. dohánytermelőkre nézve.

A dohánypajták átalakításához ajánlom a szükséges mindennemű építési anyagokat rendkívül olcsó árban. Minden az építkezés körébe vágó cikkkel nálam bármikor beszerezhetők. — Kastélyablakok, külsők és belsők, rostélylyal együtt 10 frtól. — Ajtók ajtóféllal együtt 8 frtól.

Temesváry J.

építkezési anyag-kereskedés és lebontási vállalkozó

Budapest, kerepesi-ut 69.

10—5

A GYAKORLATI EXSICCATOR

minden hosszúságban kapható és megrendelhető Budapest, Havas-utca 1. szám, a szabadalom-tulajdonosánál következő árakon:

Egy folyó méterhez való 32 kaposcs horganyozott	6 kr.
„ „ „ 32 „ zsinigre fűzve	7 kr.
„ „ „ 32 „ sodronyra fűzve	8 kr.
Egyszerű fekete vagy veres galvanizált sodronnyból	
32 kaposcs vagyis egy folyó méterre való	5 kr.
32 „ zsinigre fűzve, méterenkint	7 kr.
32 „ sodronyra fűzve, méterenkint	7 kr.

Tisztelettel FÁY LÁSZLÓ.